

Волкова Наталія Василівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри цивільного процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ УПОВНОВАЖЕНИМ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З ПРАВ ДИТИНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Указом Президента України від 11 серпня 2011 року затверджено Положення «Про уповноваженого Президента з прав дитини», відповідно до п. 1. Положення «Про уповноваженого Президента з прав дитини» [1] Уповноважений Президента України з прав дитини забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері. Створення відповідної посади Уповноваженого Президента України з прав дитини стало суттєвим кроком у сфері захисту прав дитини в Україні, однак деякі питання щодо захисту прав та інтересів дитини потребують подальшого наукового осмислення.

Інститут Уповноваженого Президентом з прав дитини в Україні є порівняно новим. Однак у деяких зарубіжних країнах такий інститут був запроваджений на багато раніше. Так, вперше дана посада була запроваджена у 1981 році в Норвегії та цього ж року було створене Південно-австралійське Бюро захисту інтересів дітей та омбудсмен з прав дитини у Фінляндії. У 1987 році голова Бундестагу і парламентські фракції ФРН запровадили Комісію з прав дітей, яка функціонує при комітетах Бундестагу з прав жінок і молоді та з проблем сім'ї і престарілих. А у 1989 році створено відомство комісара з прав дитини в Новій Зеландії та в Австрії. Починаючи з 1990 року відповідні інститути з захисту прав дитини створені в Ізраїлі, Гватемалі, Колумбії, Перу, Швеції, Данії, Ісландії та інших країнах [2].

Як зазначає Р.М. Опацький, що «діяльність уповноваженого з прав дитини слід розглядати у двох «площинах» : інституційній та індивідуальній. В інституційній площині уповноважений виступає як контролюючий орган щодо інших органів державної влади. В цій сфері уповноважений може звернутися до органів державної влади, організацій або інституцій за поданням пояснень і потрібних інформацій, а також за доступом до актів і документів, в тому числі тих, які містять особисті дані. Може також звертатися до конкретних органів, у тому числі до уповноваженого у правах людини, організацій або інституцій – вжити заходів у справі дитини в межах їхньої компетенції. В інституційній площині уповноважений робить дії, які мають на меті захистити права або благо дитини і запобігати виникненню порушень в майбутньому». Далі автор звертає увагу на те, що «... Уповноважений з прав дитини не наділений повноваженнями звертатися до Конституційного Суду щодо дослідження відповідності нормативного акту з Конституцією або з актом вищої інстанції, не має також процесуальних повноважень Уповноваженого з прав людини, що ще раз наголошує на необхідності їхньої скоординованої діяльності» [3, с.22].

Також необхідно звернути увагу на те, що з аналізу положення «Про уповноваженого Президента з прав дитини» не передбачено право Уповноваженого Президента України з прав дитини звернення до суду з метою захисту її прав, свобод та інтересів. Однак, необхідно зазначити, що Уповноважений Президента України з прав дитини, який здійснює забезпечення додержання конституційних прав дитини, для забезпечення повноцінного захисту прав та інтересів дитини, пріоритетним напрямом його діяльності має буди право звернення з заявою до суду з метою захисту прав, свобод та інтересів дитини у цивільному судочинстві. Що було б доцільним, оскільки відповідно до основного закону України, особливості представництва в суді малолітніх та неповнолітніх осіб визначаються законом (ч.3. ст.131-2)[4]. Захист прав малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних

фізичних осіб здійснюють у суді відповідно їх батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом (ч.1 ст. 59 ЦПК України) [5]. Однак, необхідно врахувати той факт, що через юридичну неграмотність, або громадянської пасивності, або соціальних проблем, таких, як нестача грошових коштів або зловживання спиртними напоями, з вини батьків або опікунів дитини, осіб, які відповідно до норм чинного законодавства повинні захищати права дитини, навпаки, нехтують таким правом. Трапляються також випадки, коли законні представники діють не в інтересах дитини, а в своїх власних інтересах. В таких випадках захист прав, свобод та інтересів дитини в судовому порядку здійснював прокурор або органи опіки та піклування [6, 37]. Щодо участі прокурора, то відповідно до ст.131-1 Конституції України прокуратура взагалі не здійснює представництво інтересів фізичних осіб, зокрема дитини. Підставами участі у цивільному процесі органів опіки та піклування є пряма вказівка закону, що надають їм повноваження захищати права та інтереси інших осіб. Однак, у судовій практиці існують коло справ за участю дітей, коли органи опіки та піклування позбавленні права звертатися до суду в інтересах дитини, оскільки немає прямої вказівки закону на це, тоді вони залишаються без захисту [7, с.118].

Тому, вважаємо за необхідне, запропонувати зміни та доповнення до Положення «Про уповноваженого Президента з прав дитини» та ЦПК України щодо надання право Уповноваженому Президента з прав дитини звернення до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів дитини та брати участь у цих справах, серед яких наступні:

Цивільний процесуальний кодекс України:

Ст.56 доповнити окремим пунктом та викласти у наступній редакції

«З метою захисту прав, свобод та інтересів дитини Уповноважений Президента України з прав дитини в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою), бере участь у розгляді справ за

його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України, про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами».

Положення Закону України «Про уповноваженого Президента з прав дитини»:

п. 5 доповнити окремим підпунктом та викласти у наступній редакції

«З метою захисту прав, свобод та інтересів дитини Уповноважений Президента України з прав дитини має право звертатися до суду з заявами, брати участь у розгляді справ у випадках, якщо така неповнолітня особа не спроможна самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист» [8, с.87-88].

Отже, звернення Уповноваженого Президента України з прав дитини з заявою до суду з метою захисту прав, свобод та інтересів дитини у цивільному судочинстві, призведе до забезпечення повноцінного захисту прав та інтересів дитини в судовому порядку.

Список використаної літератури:

1. Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 11 серпня 2011 року № 811 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1072-96-p.9>. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Кузнецова Л. В. Международный опыт создания и развития независимого механизма соблюдения и защиты прав детей // Права ребенка. Институт

Уполномоченного по правам ребенка в Российской Федерации: опыт, проблемы, теоретические модели, нормативно-правовая база. – М., 2001. – 187 с.

3. Опацький Р.М. Уповноважений Президента України з прав дитини: шляхи вдосконалення/ Юридична наука J U R I D I C A L S C I E N C E. – № 4/2012. – 2012. – С.19-24.

4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // (В редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст.436) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

6. Волкова Н.В. Участь прокурора у цивільному процесі відповідно до проекту змін до конституції України в частині правосуддя / Н.В. Волкова // Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ім. Ю.С. Червоного (Одеса, 18 грудня 2015 року) – Одеса : Фенікс, 2015. – С.36-38.

7. Волкова Н.В. Щодо участі прокурора у цивільному процесі (окремі аспекти) / Н.В. Волкова // Правова держава. – Вип. 21. – Одеса : Фенікс, 2016. – С. 115-120.

8. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні : монографія / за заг. ред. Н.Ю. Голубевої; НУ ОЮА. – Одеса : Юридична література, 2017. – 212 с.